แบบการเสนอเค้าโครงผลงาน
(ระดับชำนาญการพิเศษ)

.....

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน นางสาวชนิดา สีหามาตย์

● **ตำแหน่งปัจจุบัน** นักอักษรศาสตร์ชำนาญการ

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน

หน้าที่ความรับผิดชอบโดยสรุป

ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญงานสูงในด้านอักษรศาสตร์ ปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยาก และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก

ก. ด้านการปฏิบัติการ

(๑) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม เรียบเรียง ถ่ายถอด เปรียบเทียบ งานด้านวรรณกรรม เพื่อศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จารีตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง ทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ในยุคสมัยนั้น ๆ รวมทั้งรักษารูปแบบและการใช้ภาษาทางด้านวรรณกรรม

(๒) ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ รวบรวม เรียบเรียง ตรวจสอบชำระความถูกต้องของถ้อยคำและเนื้อหาของหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณี และผลิตผลงานทางวิชาการ เพื่อเป็นหลักฐานในการศึกษาความเป็นมาของชาติ และธำรงไว้ซึ่งแบบแผนโบราณราชประเพณี ตลอดจนอนุรักษ์ สืบทอด สร้างสรรค์ และเผยแพร่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ

(๓) ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ รวบรวม และเรียบเรียงเอกสารทางด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณี กับเอกสารชั้นต้น/เอกสารชั้นรองให้ถูกต้องตามบริบททางวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลในการผลิตผลงานทางวิชาการ และเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางวิชาการด้านอื่น ๆ ในการวินิจฉัยงานวรรณกรรมของชาติ

ข. ด้านการวางแผน

วางแผนหรือร่วมดำเนินการวางแผนการทำงานตามแผนงานหรือโครงการของหน่วยงานระดับสำนักหรือกองและแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

ค. ด้านการประสานงาน

(๑) ประสานงานทำงานร่วมกันโดยมีบทบาทในการให้ความเห็นและคำแนะนำเบื้องต้นแก่สมาชิกในทีมงานหรือหน่วยงานอื่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

(๒) ให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำเบื้องต้นแก่สมาชิกในทีมงานหรือบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย

ง. ด้านการบริการ

(๑) ให้คำแนะนำ และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

(๒) แนะนำหนังสือที่มีคุณค่าทางวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่เป็นลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากรแก่ผู้ติดต่อขอนำไปพิมพ์เผยแพร่เป็นวิทยาทานหรือพิมพ์จำหน่ายเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาที่มีค่าของประเทศ

● **ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง** นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง

หน้าที่ความรับผิดชอบโดยสรุป

ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญงานสูงมากในด้านอักษรศาสตร์ ปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยากมาก และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

หน้าที่ความรับผิดชอบหลัก

๑. ด้านการปฏิบัติการ

(๑) ศึกษา ค้นคว้า ถ่ายถอด เปรียบเทียบ งานด้านวรรณกรรม เพื่อศึกษาเรื่องราวและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ จารีตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง ทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ในยุคสมัยนั้น ๆ รวมทั้งรักษารูปแบบและการใช้ภาษาทางด้านวรรณกรรม

(๒) ศึกษา ค้นคว้า และตรวจสอบชำระความถูกต้องของถ้อยคำและเนื้อหาของหนังสือ เอกสารด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณี เพื่อค้นคว้าหาข้อมูล/ข้อเท็จจริงหรือหลักฐานใหม่ ๆ ทางวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ และธำรงไว้ซึ่งแบบแผนโบราณราชประเพณี ตลอดจนอนุรักษ์ สืบทอด สร้างสรรค์ และเผยแพร่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ

(๓) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย รวบรวมและเรียบเรียงเอกสารทางด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณี เอกสารโบราณที่มีโครงสร้างภาษาที่ซับซ้อน รวมทั้งตรวจสอบชำระงานวิชาการ และเรียบเรียงทางวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี กับเอกสารชั้นต้น/เอกสารชั้นรองให้ถูกต้องตามบริบททางวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลในการผลิตผลงานทางวิชาการ และเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลวิชาการด้านอื่น ๆ ในการวินิจฉัยงานวรรณกรรมของชาติ

๒. ด้านการวางแผน

วางแผนหรือร่วมดำเนินการการวางแผนงาน โครงการของหน่วยงานระดับสำนักหรือกอง มอบหมายงาน แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

๓. ด้านการประสานงาน

(๑) ประสานการทำงานร่วมกันในทีมงาน โดยมีบทบาทในการชี้แนะ จูงใจ ทีมงานหรือหน่วยงานอื่นในระดับสำนักหรือกอง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

(๒) ชี้แจง ให้ข้อคิดเห็นในที่ประชุมคณะกรรมการหรือคณะทำงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกัน

๔. ด้านการบริการ

(๑) ให้คำแนะนำ ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ในวิชาการด้านวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน

(๒) แนะนำหนังสือที่มีคุณค่าทางวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี ที่เป็นลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากรแก่ผู้ติดต่อขอนำไปพิมพ์เผยแพร่เป็นวิทยาทานหรือพิมพ์จำหน่าย เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาที่มีค่าของประเทศ

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน (เรียงลำดับตามความดีเด่น หรือความสำคัญ)

ผลงาน ลำดับที่ ๑

๑. เรื่อง งานตรวจสอบต้นฉบับและจัดพิมพ์หนังสือ มหาเวสสันดรชาดก คาถาพันและนิบาตชาดก

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ ตุลาคม ๒๕๖๕ - กันยายน ๒๕๖๖

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๑) ใช้ทักษะความรู้ทางภาษาและวรรณคดีไทย ความรู้ทางภาษาและวรรณคดีบาลีด้านประเภท รูปแบบ ความหมายและลักษณะสำคัญของคัมภีร์ในพุทธศาสนาแต่ละประเภท เช่น นิบาตชาดกในพระไตรปิฎก อรรถกถาชาดก รูปแบบร้อยกรองบาลี อักขรวิธีบาลี การนับจำนวนคาถา อักขรวิธีที่นิยมแต่ละสมัย และความรู้เรื่องลักษณะวรรณคดีชาดก เพื่อการตรวจสอบต้นฉบับนิบาตชาดกที่แปลและเรียบเรียงจากอรรถกถาเวสสันดรชาดก

๒) ทักษะและความชำนาญในการวินิจฉัยคัดเลือกต้นฉบับที่ใช้ในการตรวจสอบต้นฉบับ การสำรวจและสืบค้นประวัติการแปลเรียบเรียง และประวัติการพิมพ์ครั้งสำคัญ และความแม่นยำเรื่องรูปแบบอักษร อักขรวิธี เครื่องหมายภาษาบาลี ในการตรวจสอบต้นฉบับจากเอกสารชั้นรองหลายฉบับ ความแม่นยำในการตรวจสอบต้นฉบับคาถาพันรูปแบบร้อยกรองบาลีที่มีข้อความคล้ายคลึงหรือซ้ำกันหลายวรรค

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

สรุปสาระสำคัญ

มหาเวสสันดรชาดกเป็นชาดกในนิบาตที่กวีและนักปราชญ์ไทยนำมาแปลและแต่งเป็นวรรณกรรมไทยหลายสำนวนและนิยมเรียกเรื่องเวสสันดรชาดกว่ามหาชาติ พุทธศาสนิกชนไทยนับถือเรื่องมหาเวสสันดรชาดกเชื่อกันว่าการฟังมหาเวสสันดรชาดกครบ ๑๓ กัณฑ์ จำนวนพันคาถาภายใน ๑ วันจะได้อานิสงส์มากและจะได้เกิดในศาสนาพระศรีอาริยเมตไตรยจึงเกิดเป็นประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติมาจนถึงปัจจุบัน

คาถาพัน คือร้อยกรองภาษาบาลี เรื่องมหาเวสสันดรชาดกในพระไตรปิฎก สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ในหมวดมหานิบาตคือชาดกที่มีจำนวนคาถา ๘๐ คาถาขึ้นไป มหาเวสสันดรชาดกเป็นชาดกที่มีจำนวนคาถามากที่สุดในจำนวนชาดกในพระไตรปิฎก ๕๔๗ เรื่อง คือ ประมาณพันคาถา แต่งเป็นปัฐยาวัตฉันท์

นิบาตชาดก ในที่นี้หมายถึงวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกฉบับความเรียงที่พระเถระและนักปราชญ์ร่วมกันแปลจากอรรถกถาเวสสันดรชาดกภาษาบาลีที่มีพระอรรถกถาจารย์แต่งอธิบายขยายความจากชาดกในพระไตรปิฎก และเรียบเรียงเป็นความเรียงฉบับภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ใช้ชื่อว่า นิบาตชาดก นับเป็นฉบับความเรียงที่มีเนื้อหาเรื่องเวสสันดรชาดกสมบูรณ์ มีภาษาโวหารไพเราะสละสลวยและคุณค่าทางอักษรศาสตร์เป็นคลังศัพท์และคลังความรู้ต่าง ๆ ที่มีการศึกษาค้นคว้าและใช้เป็นฉบับอ้างอิง

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑) กำหนดแนวทางการดำเนินงาน เขียนโครงการตรวจสอบต้นฉบับเสนอผู้บังคับบัญชา

๒) สำรวจเอกสาร คัดเลือกต้นฉบับ

๓) จัดพิมพ์ตัวบทภาษาบาลีและภาษาไทย

๔) ตรวจสอบต้นฉบับกับฉบับพิมพ์ครั้งแรก และสอบทานกับฉบับอื่นที่เกี่ยวข้อง

๕) สอบทานและสืบค้นเพิ่มเติมคาถาส่วนที่ต้นฉบับขาดหายหรือมีข้อสงสัย โดยตรวจสอบจากฉบับอื่นเพิ่มเติม เช่น พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ มหาเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติฉบับหอพระสมุดวชิรญาณเคยตรวจสอบและพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ และ พ.ศ. ๒๕๑๔ และหนังสือนิบาตชาดกฉบับกรมศิลปากรเคยตรวจสอบและพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๓๙

๖) ตรวจสอบความถูกต้องของอักขรวิธีและเครื่องหมายภาษาบาลี และปรับรูปศัพท์บาลีเป็นแบบปัจจุบัน

๗) จัดทำเชิงอรรถที่มาของต้นฉบับ

๘) ค้นคว้าข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับที่มาของเรื่องและที่มาของต้นฉบับ เรียบเรียงบทนำให้ข้อมูลความรู้ก่อนเข้าสู่เนื้อหา และชี้แจงการตรวจสอบต้นฉบับ จัดทำและตรวจสอบการอ้างอิงและบรรณานุกรม เรียบเรียงคำนำหนังสือ

๙) จัดทำแฟ้มต้นฉบับเสนอผู้บังคับบัญชาและผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์ (ภาษาและวรรณกรรม) ตรวจสอบและปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

๑๐) เสนอขออนุมัติต้นฉบับและขออนุมัติจัดพิมพ์

๑๑) ประสานงานการพิมพ์ กำหนดรายละเอียด ควบคุมการตรวจพิสูจน์อักษรและรูปแบบศิลปกรรม

เป้าหมายของงาน

ตรวจสอบต้นฉบับเรื่องมหาเวสสันดรชาดกในพระไตรปิฎกภาษาบาลี และวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกฉบับความเรียงที่พระเถระนักปราชญ์แปลและเรียบเรียงจากอรรถกถาเวสสันดรชาดก จัดพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ “มหาเวสสันดรชาดก คาถาพันและนิบาตชาดก” จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าอ้างอิงและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

เชิงปริมาณ

๑) หนังสือ “มหาเวสสันดรชาดก คาถาพันและนิบาตชาดก” จำนวน ๔๓๒ หน้า

๒) หนังสือ “มหาเวสสันดรชาดก คาถาพันและนิบาตชาดก” กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

เชิงคุณภาพ

๑) มหาเวสสันดรชาดกฉบับร้อยกรองภาษาบาลีในพระไตรปิฎกฉบับตรวจสอบต้นฉบับและจัดทำเชิงอรรถที่มาการตรวจสอบต้นฉบับ

๒) วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกฉบับความเรียงที่พระเถระนักปราชญ์แปลและเรียบเรียงจากอรรถกถาเวสสันดรชาดก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ตรวจสอบต้นฉบับและจัดพิมพ์เผยแพร่อำนวยประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าอ้างอิงและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑) เป็นการรวบรวมเรื่องเวสสันดรชาดกฉบับร้อยกรองภาษาบาลี อักษรไทย และอรรถกถาเวสสันดรชาดกฉบับแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยสำนวนพระเถระและนักปราชญ์ สำหรับใช้ศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงทางวิชาการ

๒) คาถาพันสำหรับศึกษา สอบทาน และเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเรื่องประเพณีการเทศน์มหาชาติในสังคมและวัฒนธรรมไทย

๓) นักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์และนักวิชาการสามารถใช้ประกอบการศึกษาประวัติความเป็นมาของเรื่องมหาเวสสันดรชาดกและอิทธิพลเรื่องมหาเวสสันดรชาดกต่อวรรณคดีไทย

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑) เนื่องจากมหาเวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมที่แปลและเรียบเรียงจากอรรถกถามหาเวสสันดรชาดกซึ่งต้นฉบับเดิมเป็นภาษาบาลีที่แปลจากภาษาสิงหล การตรวจสอบต้นฉบับอาจพบคำที่มีรูปศัพท์คล้ายคลึงกันแต่มีความหมายต่างกัน และไม่ปรากฏความหมายในพจนานุกรมไทย เช่น ชื่อต้นไม้ พรรณไม้ในภาษาบาลีที่ไม่รู้จักและไม่

ตรงกับพรรณไม้ ชื่อต้นไม้ในประเทศไทยซึ่งปรากฏในตัวบทวรรณคดีตำแหน่งใกล้เคียงกัน ต้องค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากพจนานุกรมภาษาบาลีและสันสกฤต และขอคำปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรศาสตร์เพื่อประกอบการวินิจฉัยตัวบท

๒) การตรวจสอบคาถาพัน ร้อยกรองภาษาบาลีจากต้นฉบับหลายฉบับ พบจำนวนคาถาไม่ตรงกันส่งผลต่อการนับจำนวนคาถาและการจัดพิมพ์ต้นฉบับ ต้องตรวจสอบต้นฉบับด้วยความละเอียดรอบคอบและอาศัยความรู้และความชำนาญการตรวจสอบวรรณคดีพุทธศาสนา สำรวจและสอบทานกับฉบับที่น่าเชื่อถือ

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑) การตรวจสอบต้นฉบับคาถาพัน ซึ่งเป็นภาษาบาลี มีลักษณะคำประพันธ์ รูปอักษรและเครื่องหมายเฉพาะ การตรวจสอบจึงต้องปฏิบัติด้วยความละเอียดรอบคอบ

๒) มีเอกสารต้นฉบับที่จัดพิมพ์หลายฉบับต้องสำรวจและพิจารณาคัดเลือกต้นฉบับสำหรับสอบเทียบตามหลักเกณฑ์ทางอักษรศาสตร์ และจัดทำเชิงอรรถขยายความหรือบอกที่มาของต้นฉบับ

๙. ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีคู่มือและแนวทางสืบค้นศัพท์เพื่อการตรวจสอบวรรณคดีพุทธศาสนาและวรรณคดีที่ใช้ภาษาบาลีและสันสกฤต

๒) เรื่องมหาเวสสันดรชาดกทั้งส่วนคาถาพันและอรรถกถาเวสสันดรชาดกมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีเรื่องมหาชาติของไทยทุกสำนวนซึ่งมีการแปลแต่งเป็นวรรณคดีหลายสำนวนอย่างแพร่หลายทุกภูมิภาค ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับคาถาพันและอรรถกถาเวสสันดรชาดกเพื่อให้เข้าใจถึงที่มา อิทธิพลด้านเนื้อหาและภาษาต่อการสร้างสรรค์ของกวีไทยในการแปลแต่งเรื่องเวสสันดรชาดกจากคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นวรรณคดีร้อยกรองไทย

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

หนังสือ “มหาเวสสันดรชาดก คาถาพันและนิบาตชาดก” กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

๑๑. ผู้มีส่วนร่วม...

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวชนิดา สีหามาตย์)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการ
ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวทิพพวรรณ บุญส่งเจริญ)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ
ผู้อำนวยการกลุ่มภาษาและวรรณกรรม
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวศิริรัตน์ ทวีทรัพย์)
ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

<u>หมายเหตุ</u> คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

ผลงาน ลำดับที่ ๒

๑. เรื่อง บทเรียบเรียงประวัติวรรณคดีแห่งชาติสมัยอยุธยา

๑.๑) เรื่องกาพย์พระมหาชาติ

๑.๒) เรื่องเสือโคคำฉันท์

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ

๒.๑) บทเรียบเรียงเรื่องกาพย์พระมหาชาติ ดำเนินการเมื่อ มีนาคม ๒๕๖๔ - มกราคม ๒๕๖๕

๒.๒) บทเรียบเรียงเรื่องเสือโคคำฉันท์ ดำเนินการเมื่อ ๑ - ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

ความรู้ด้านอักษรศาสตร์ทางภาษาและวรรณคดีไทย ความรู้ด้านวรรณคดีศึกษา รูปแบบ องค์ประกอบ คุณค่า ความรู้ประวัติวรรณคดีและพัฒนาการวรรณคดี ความรู้ด้านภาษาโบราณ เขมร บาลี สันสกฤต ความรู้เรื่องการศึกษาเอกสารโบราณ อายุเอกสาร อักขรวิธี การศึกษาปรบท (paratext) เอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ใช้ทักษะและความชำนาญศึกษาสืบค้นหลักฐาน วินิจฉัยหรือสันนิษฐานเรื่องผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่ง และที่มาของเรื่อง การวิเคราะห์ลักษณะคำประพันธ์ ภาษาและวรรณศิลป์ วิเคราะห์คุณค่าของวรรณคดีที่ปรากฏในแต่ละด้าน

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

สรุปสาระสำคัญ

ประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาโดยมากมีความไม่ชัดเจนด้านประวัติที่มา ผู้แต่งและสมัยที่แต่ง เนื่องจากการไม่ระบุผู้แต่งในตัวบท การชำระข้อมูลประวัติวรรณคดีเพื่อจัดทำหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เพื่อศึกษาประมวลความรู้เพื่อนำเสนอข้อมูลประวัติวรรณคดีที่รอบคอบรัดกุม ทันต่อข้อมูลหลักฐานที่พบใหม่ มีความถูกต้องชัดเจนตามมาตรฐานงานวิชาการ สามารถนำไปใช้ศึกษาค้นคว้าอ้างอิงทางวิชาการ ได้แก่ เรื่องกาพย์พระมหาชาติ และเรื่องเสือโคคำฉันท์

กาพย์พระมหาชาติ เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่แปลแต่งจากเรื่องมหาเวสสันดรชาดก แต่งเป็นร่ายยาว เดิมพบต้นฉบับที่มีเนื้อหา ๓ กัณฑ์ คือ วนประเวสน์ กุมารบรรพ สักกบรรพ เรียกชื่อวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดกสำนวนนี้ว่ากาพย์มหาชาติ ข้อมูลประวัติวรรณคดีระบุว่าเป็นพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมตามข้อสันนิษฐานจากข้อความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าเป็นวรรณคดีเรื่องมหาชาติที่แต่งเป็นร่ายยาวที่เก่าที่สุดที่พบ การค้นคว้าและตรวจสอบชำระครั้งนี้ทำให้พบต้นฉบับเพิ่มอีก ๒ กัณฑ์ คือ มัทรีบรรพ และ มหาราชบรรพ กาพย์พระมหาชาติเป็นวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดกสำนวนที่มีอิทธิพลต่อการแต่งวรรณคดีเรื่องร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติกลอนเทศน์สำนวนกวีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เสือโคคำฉันท์ เป็นวรรณคดีนิทาน แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์และฉันท์หลายชนิด ที่มาของเรื่องเดิมเชื่อกันว่ามีที่มาของเรื่องจากปัญญาสชาดกเรื่องพหลาคาวีชาดก แต่การศึกษาเปรียบเทียบในภายหลังพบว่าเนื้อเรื่องต่างกัน เรื่องเสือโคคำฉันท์มีรายละเอียดบางส่วนคล้ายกับวรรณคดีสันสกฤต ในตัวบทวรรณคดีไม่ได้ระบุนามผู้แต่งแต่มีบานแพนกวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททองระบุว่าผู้แต่งคนเดียวกับผู้แต่งเรื่องเสือโคคือพระมหาราชครูในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑) สำรวจเอกสาร ค้นคว้ารวบรวมหลักฐานและแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องที่ได้รับมอบหมาย ทั้งจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

๒) อ่านและวิเคราะห์ตีความตัวบทวรรณคดีโดยละเอียด

๓) สรุปเนื้อหาวรรณคดีโดยสังเขป

๔) ศึกษารูปแบบและประเด็นในหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๑ (สมัยสุโขทัย) และวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๒ (สมัยอยุธยา) เรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนด ได้แก่ ที่มาของเรื่อง ผู้แต่งและสมัยที่แต่ง จุดมุ่งหมายการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ เนื้อหา และคุณค่า

๕) ประมวลและสังเคราะห์แนวคิดที่มีนักวิชาการศึกษาไว้แล้ว

๖) วินิจฉัยประเด็นผู้แต่งและสมัยที่แต่ง

๗) วิเคราะห์รูปแบบ ลักษณะคำประพันธ์ และคัดเลือกตัวอย่างประกอบ

๘) วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในตัวบทวรรณคดีด้านต่าง ๆ ตามที่ที่ประชุมคณะกรรมการวรรณคดีแห่งชาติกำหนด เช่น ด้านอักษรศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น พร้อมทั้งคัดสรรตัวอย่างคำประพันธ์ประกอบการอธิบาย

๙) จัดทำการอ้างอิงและบรรณานุกรมตามรูปแบบงานวิชาการ ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับภาษาและรูปแบบการเขียนเชิงวิชาการ เพื่อเสนอที่ประชุมคณะกรรมการวรรณคดีแห่งชาติพิจารณาและปรับแก้ไขตามมติที่ประชุม

๑๐) จัดทำต้นฉบับ หาภาพประกอบที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายของงาน

๑) บทเรียบเรียงประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาจัดพิมพ์ในหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๓ (สมัยอยุธยา) จำนวน ๒ เรื่อง คือ กาพย์พระมหาชาติ และเสือโคคำฉันท์

๒) ตรวจสอบข้อมูลประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาด้านประวัติ ที่มา และผู้แต่ง ให้ชัดเจนขึ้น

๓) นำเสนอคุณค่าของวรรณคดีสำคัญของชาติสมัยอยุธยา

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

เชิงปริมาณ

๑) ข้อมูลประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาสำหรับจัดพิมพ์ในหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๓ (สมัยอยุธยา) จำนวน ๒ เรื่อง

๒) รวบรวมต้นฉบับหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๓ (สมัยอยุธยา) เพื่อเสนอกรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

เชิงคุณภาพ

๑) ตำราประวัติวรรณคดีที่มีข้อมูลเป็นปัจจุบัน น่าเชื่อถือสำหรับอ้างอิงทางวิชาการที่ผ่านการค้นคว้ารวบรวม ตรวจสอบและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

๒) ประวัติวรรณคดีที่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาด้านอักษรศาสตร์ ภาษาและวรรณศิลป์ และด้านอื่น ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดี เช่น ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต คติความเชื่อ

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑) หนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๓ (สมัยอยุธยา) เป็นตำราประวัติวรรณคดีเพื่อการศึกษาประวัติและพัฒนาการวรรณคดีไทย

๒) ประวัติวรรณคดีเรื่องกาพย์พระมหาชาติที่มีการค้นคว้ารวบรวมและตรวจสอบข้อมูลใหม่

๓) ประวัติวรรณคดีเรื่องเสือโคคำฉันท์ที่มีการค้นคว้ารวบรวมและตรวจสอบข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

๔) เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาด้านวรรณคดี อักษรศาสตร์ และการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติ

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑) การค้นคว้าและตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบด้านและเรียบเรียงเพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างรอบคอบรัดกุมเพื่อเสนอคณะกรรมการที่ประชุมพิจารณา เนื่องจากเป็นหนังสือที่ใช้อ้างอิงทางวิชาการ

๒) การศึกษาคุณค่าของวรรณคดีและนำเสนอตามระเบียบวิธีทางวิชาการและเรียบเรียงเพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นกลาง

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑) วรรณคดีเรื่องกาพย์พระมหาชาติสำรวจพบข้อมูลเพิ่มเติมต้องแก้ไขข้อมูลบทเรียบเรียงและเพิ่มระยะเวลาการเสนอที่ประชุมพิจารณา และข้อมูลเรื่องผู้แต่งและสมัยที่แต่งไม่ชัดเจนเนื่องจากราชทินนามและวัน เดือน ปี ที่ระบุบนเอกสารสมุดไทยเป็นแบบโบราณจึงต้องศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น ทำเนียบขุนนางกรมพระอาลักษณ์ ระบบเวลาแบบจันทรคติและสุริยคติ เป็นต้น

๒) การประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ไม่สามารถจัดได้ต่อเนื่องตามแผนการดำเนินงาน เนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ทำให้การประชุมพิจารณาเพื่อจัดทำต้นฉบับล่าช้า

๙. ข้อเสนอแนะ

๑) เรื่องกาพย์พระมหาชาติมีการรับรู้ข้อสันนิษฐานเดิมเรื่องผู้แต่งและสมัยที่แต่ง การสำรวจเอกสารชั้นต้นและเอกสารที่พบเพิ่มเติมพบข้อมูลประกอบการสันนิษฐานเรื่องผู้แต่งและระยะเวลาที่ต่างไปจากองค์ความรู้เดิม จึงต้องนำเสนอบทเรียบเรียงและหลักฐานที่พบใหม่ประกอบข้อสันนิษฐานอย่างชัดเจนรอบคอบและรัดกุม

๒) ปรับรูปแบบการประชุมพิจารณาต้นฉบับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น การประชุมผ่านโปรแกรมประชุมออนไลน์ (zoom)

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

เสนอบทเรียบเรียงต่อที่ประชุมคณะกรรมการและอนุกรรมการวรรณคดีแห่งชาติเพื่อรวบรวมต้นฉบับหนังสือวรรณคดีแห่งชาติ เล่ม ๓ (สมัยอยุธยา) เพื่อขออนุมัติกรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

๑๑. ผู้มีส่วนร่วม...

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวชนิดา สีหามาตย์)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการ
ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวทิพพวรรณ บุญส่งเจริญ)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ
ผู้อำนวยการกลุ่มภาษาและวรรณกรรม
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวศิริรัตน์ ทวีทรัพย์)
ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

<u>หมายเหตุ</u> คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

ผลงาน ลำดับที่ ๓

๑. เรื่อง บทความวิชาการที่เกี่ยวเนื่องกับวรรณคดีเรื่องมหาชาติ

๑.๑) บทความเรื่อง “การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ”

๑.๒) บทความเรื่อง “มหาชาติคำหลวง”

๑.๓) บทความเรื่อง “กาพย์พระมหาชาติกับการสืบทอดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พุทธศักราช ๒๓๒๕ - ๒๓๕๒)”

๑.๔) บทเรียบเรียงองค์ความรู้เรื่อง “มหาชาติคำหลวง : วรรณคดีประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์”

๑.๕) บทเรียบเรียงองค์ความรู้เรื่อง “กาพย์พระมหาชาติ”

๒. ระยะเวลาการดำเนินการ

๒.๑) บทความเรื่อง “การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ” ดำเนินการเมื่อ มกราคม ๒๕๖๕ - สิงหาคม ๒๕๖๗

๒.๒) บทความเรื่อง “มหาชาติคำหลวง” ดำเนินการเมื่อ มิถุนายน ๒๕๖๖ - มีนาคม ๒๕๖๗

๒.๓) บทความเรื่อง “กาพย์พระมหาชาติกับการสืบทอดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พุทธศักราช ๒๓๒๕ - ๒๓๕๒)” ดำเนินการเมื่อ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๔ - ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖

๒.๔) บทเรียบเรียงองค์ความรู้เรื่อง “มหาชาติคำหลวง : วรรณคดีประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์” ดำเนินการเมื่อ ๑๕ - ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

๒.๕) บทเรียบเรียงองค์ความรู้เรื่อง “กาพย์พระมหาชาติ” ดำเนินการเมื่อ ๕ - ๒๖ มกราคม ๒๕๖๔

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๑) ความรู้ทางภาษาและวรรณคดีไทย

๒) ความรู้ด้านภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาโบราณ

๓) ความรู้ด้านอักษรโบราณ อักษรขอมไทย อักขรวิธี การประสมอักษร การสังเกตลายมืออาลักษณ์สมัยต้นรัตนโกสินทร์

๔) ความรู้ด้านฉันทลักษณ์ ลักษณะคำประพันธ์

๕) ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องมหาชาติ วรรณคดีชาดก

๖) ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม คติความเชื่อ ประเพณีการสวดและการเทศน์มหาชาติ

๗) ความรู้เรื่องวรรณคดีเชิงประวัติ เพื่อรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมา ที่มาของเรื่อง และประกอบการสันนิษฐานเรื่องผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่ง

๘) ทักษะการอ่านและประสบการณ์การสำรวจและคัดเลือกต้นฉบับที่เป็นเอกสารโบราณ การสำรวจบานแพนกการวินิจฉัยระยะเวลาที่แต่งและที่มาเอกสาร ต้องใช้ความรู้เรื่องเอกสารโบราณและอักขรวิธีไทย ระบบวันเดือนปี การศึกษาเอกสารตัวเขียน (manuscript)

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

สรุปสาระสำคัญ

มหาชาติคือเรื่องมหาเวสสันดรชาดกที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยนิยมเรียกเรื่องมหาเวสสันดรชาดกว่ามหาชาติ ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และปรากฏหลักฐานการให้ความสำคัญเรื่องมหาชาติทั้งการแต่งตัวบทวรรณคดี การคัดลอกคัมภีร์จนมีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน กวีและนักปราชญ์ไทยนำเรื่องมหา

เวสสันดรชาดกมาแปลและแต่งขยายความเป็นคำประพันธ์หลายรูปแบบ เกิดเป็นวรรณคดีเรื่องมหาชาติหลายสำนวนในแต่ละสมัยและทุกภูมิภาค เป็นองค์ความรู้จากการศึกษาวรรณคดีเรื่องมหาชาติที่แสดงถึงความสำคัญและคุณค่าของวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่ง

๑) บทความเรื่อง "การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ" เสนอข้อมูลจากหลักฐานและตัวบทที่พบใหม่และยังไม่เคยมีการพิมพ์เผยแพร่มาก่อน ๒ กัณฑ์ คือ มัทรีบรรพและมหาราชบรรพ จากเดิมที่หอพระสมุดวชิรญาณเคยตรวจสอบต้นฉบับและพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ จำนวน ๓ กัณฑ์ คือ กุมารบรรพ วนประเวศน์บรรพ และสักกบรรพ เป็นสำรับที่มีบานแพนกหลวงแสดงถึงความเป็นเอกสารชุดเดียวกันที่สร้างในคราวเดียวกันคือ พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยขุนนางกรมพระอาลักษณ์ บทความเรื่องนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติเชิงประวัติการเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่พบใหม่จากการตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์หนังสือกาพย์พระมหาชาติที่กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๓

๒) บทความเรื่อง "มหาชาติคำหลวง" เสนอคุณค่าและความสำคัญของวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงต้นฉบับหนังสือตัวเขียน คุณค่าความสำคัญของเอกสารต้นฉบับมหาชาติคำหลวง การสำรวจและคัดเลือกสมุดไทยฉบับหลวงที่มีบานแพนกหลวงระบุวันเดือนปีที่สร้าง ราชทินนามผู้ชุบทาน และบอกที่มาและการฟื้นฟูมหาชาติคำหลวงในรัชกาลที่ ๒ ทั้งการแต่งซ่อมให้ครบ ๑๓ กัณฑ์ เพื่อฟื้นฟูพิธีการสวดมหาชาติคำหลวงตามโบราณราชประเพณีนอกจากนั้นยังมีการบันทึกเครื่องหมายกำกับเสียงสวดที่ไม่สามารถเข้าถึงได้จากหนังสือฉบับพิมพ์ วรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงมีคุณค่าทางอักษรศาสตร์ คำประพันธ์ ศัพท์ วรรณศิลป์ และมีการสืบทอดพิธีการสวดมหาชาติจากสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. ๒๐๒๕ มาจนถึงปัจจุบัน

๓) บทความเสนอผลงานในโครงการสัมมนาวิจัย วิจักขณ์ การนำเสนอผลงานวิชาการของกรมศิลปากรประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕ เรื่อง "กาพย์พระมหาชาติกับการสืบทอดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๒๕ - พ.ศ. ๒๓๕๒)" นำเสนอองค์ความรู้จากการปฏิบัติงานของนักอักษรศาสตร์คือผลงานการตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์หนังสือกาพย์พระมหาชาติ กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๓ นำเสนอข้อมูลจากการตรวจสอบหลักฐานเพิ่มเติมและตัวบทที่พบใหม่ คือ การตรวจสอบตัวบทวรรณคดีเรื่องกาพย์พระมหาชาติที่เดิมเรียกชื่อว่ากาพย์มหาชาติ ประวัติวรรณคดีระบุว่าแต่งสมัยพระเจ้าทรงธรรม หอพระสมุดวชิรญาณเคยตรวจสอบและพิมพ์เผยแพร่ จำนวน ๓ กัณฑ์ คือ วนประเวศน์บรรพ กุมารบรรพ และสักกบรรพ การตรวจสอบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๓ พบต้นฉบับสมุดไทยเพิ่มอีก ๒ กัณฑ์ คือ มัทรีบรรพและมหาราชบรรพ ที่มีหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นเอกสารสำรับเดียวกันคือต้นฉบับสมุดไทย ระบุในบานแพนกหนังสือหลวงว่าสร้างขึ้นในปีเดียวกันคือ จ.ศ. ๑๑๔๔ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๒๕ ปีแรกในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งนอกจากจะมีการแต่งซ่อมเรื่องกาพย์พระมหาชาติ ยังปรากฏการสืบทอดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกขึ้นในรัชกาลเช่น การออกกฎพระสงฆ์กำกับเรื่องการแสดงเทศนามหาเวสสันดรชาดก การบำเพ็ญพระราชกุศลเทศนามหาชาติ การแปลแต่งมหาชาติกลอนเทศน์ของกวีในรัชสมัย รวมถึงการการแต่งคัมภีร์ไตรภูมิโลกวินิจฉยกถาขยายความเรื่องการนับถือบูชามหาเวสสันดรชาดก

๔) บทเรียบเรียงองค์ความรู้ เรื่อง "มหาชาติคำหลวง : วรรณคดีประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์" นำเสนอวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดฯ ให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตแปลแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ เป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น นับเป็นวรรณคดีเรื่องมหาชาติฉบับลายลักษณ์ฉบับแรกของไทย มีคุณค่าด้านอักษรศาสตร์แต่งด้วยคำประพันธ์โคลง ฉันท์ กาพย์หลายชนิดเป็นตัวอย่างคำประพันธ์ในหนังสือจินดามณีฉบับพระโหราธิบดีสมัยพระนารายณ์มหาราช และยังปรากฏการอ้างถึงในเอกสารร่วมสมัยอื่น ๆ ทั้งวรรณคดีและประวัติศาสตร์ การสืบทอดประเพณีการสวดมหาชาติคำหลวงในรัชกาลที่ ๒ ทำให้มีการแต่งซ่อมมหาชาติคำหลวงให้ครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เพื่อใช้ตัวบทวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงในการสวดเป็นทำนองหลวง การสวดมหาชาติคำหลวงยังมีการสืบทอดปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามในเทศกาลเข้าพรรษา

๕) บทเรียบเรียงองค์ความรู้ เรื่อง “กาพย์พระมหาชาติ” นำเสนอข้อมูลและตัวบทที่พบใหม่จากการตรวจสอบวรรณคดีเรื่องกาพย์พระมหาชาติจากต้นฉบับเอกสารสมุดไทยทั้ง ๕ บรรพ ประกอบด้วย ตัวบทที่เคยพิมพ์เผยแพร่แล้ว ๓ กัณฑ์ และตัวบทที่พบใหม่ ๒ กัณฑ์ ให้ข้อมูลที่มาเอกสารสมุดไทยที่ใช้ตรวจสอบ ข้อความในบานแพนกหนังสือหลวงที่ระบุเวลาในการคัดเอกสาร ราชทินนามผู้แต่งและผู้เขียนหรือคัดและผู้ทาน นำเสนอตัวบทวรรณคดีที่ตรวจสอบและพบใหม่

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑) กำหนดประเด็นวรรณคดีที่สนใจ สำรวจรวบรวมข้อมูล

๒) สำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง วรรณคดีเรื่องมหาชาติสำนวนที่จะนำเสนอ เอกสารร่วมสมัยมิติต่าง ๆ เช่น วรรณคดี เอกสารประวัติศาสตร์ ศาสนา ทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ได้แก่ จารึก ต้นฉบับเอกสารโบราณ สมุดไทย หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรกและฉบับพิมพ์ครั้งหลังที่สำคัญ เอกสารงานวิชาการที่มีนักวิชาการศึกษาไว้

๓) เรียบเรียงข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด แสดงหลักฐานประกอบการอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

๔) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ปรับภาษาและการอ้างอิงเชิงวิชาการ

๕) จัดหาภาพประกอบ

๖) เสนอผู้บังคับบัญชาและผู้ทรงคุณวุฒิ (ภาษาและวรรณกรรม) ตรวจ และปรับแก้ไขตามที่ผู้บังคับบัญชาและผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ

๗) ตรวจพิสูจน์อักษรและรูปแบบศิลปกรรม

๘) นำเสนอและประชาสัมพันธ์ในสื่อของกรมศิลปากร

เป้าหมายของงาน

เผยแพร่คุณค่าและความสำคัญของวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงและกาพย์พระมหาชาติ นำเสนอลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องมหาชาติแต่ละสำนวน นำเสนอข้อมูลหลักฐานที่พบจากการศึกษาเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

เชิงปริมาณ

๑) บทความเรื่อง “การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ” จำนวน ๒๓ หน้า ในหนังสือรวมบทความประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๕ กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๗ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

๒) บทความเรื่อง “มหาชาติคำหลวง” จำนวน ๕ หน้า ในหนังสือประกอบนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๖๗ เรื่อง เอกสารล้ำค่าจารึกสยาม กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

๓) บทความเสนอในโครงการสัมมนาวิจัย วิจักขณ์ การนำเสนอผลงานวิชาการของกรมศิลปากร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๑ เรื่อง (จำนวน ๕ หน้า) นำเสนอวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖ ณ ห้องดอกไม้สด สำนักหอสมุดแห่งชาติ (๓๐ นาที)

๔) บทเรียบเรียงองค์ความรู้ จำนวน ๒ เรื่อง

เชิงคุณภาพ

๑) บทความเผยแพร่ข้อมูลประวัติวรรณคดีจากหลักฐานและตัวบทที่พบใหม่

๒) บทความนำเสนอคุณค่าความสำคัญของวรรณคดีสำคัญของชาติและเป็นต้นฉบับเอกสารล้ำค่า

๓) การนำเสนอผลงานการตรวจสอบวรรณคดีไทยของนักอักษรศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑) เผยแพร่ข้อมูลความรู้จากการตรวจสอบและจัดพิมพ์ตัวบทวรรณคดีเรื่องมหาชาติที่พบใหม่เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาประวัติวรรณคดีในวงวิชาการ สามารถใช้อ้างอิงทางวิชาการ

๒) เผยแพร่ตัวบทวรรณคดีที่มีอิทธิพลด้านคติความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม และศิลปวัฒนธรรม แสดงความสำคัญและอิทธิพลต่อสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถศึกษาประกอบความรู้ความใจเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องมหาชาติในสังคมไทย

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑) การสำรวจต้นฉบับเอกสารโบราณที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องศึกษาโดยละเอียดและวินิจฉัยเพื่อคัดเลือกต้นฉบับเอกสารที่ใช้ศึกษาและตรวจสอบ

๒) การวินิจฉัยข้อมูลด้านอายุเอกสาร เนื่องจากเอกสารโบราณใช้ระบบเวลาแบบจันทรคติ การนำเสนอผู้เรียบเรียงจำเป็นต้องวิเคราะห์ตีความวันเดือนปีที่ระบุในเอกสารให้ถูกต้อง บางเวลาเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยวทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนระบบวันขึ้นปีใหม่ของไทยที่แตกต่างจากปัจจุบัน ส่งผลต่อการกำหนดอายุสมัยของวรรณคดี

๓) การนำเสนอตัวบทวรรณคดีเรื่องกาพย์พระมหาชาติในส่วนเนื้อหากัณฑ์ที่พบใหม่ ต้องถ่ายถอดปริวรรตใหม่แล้วตรวจสอบกับคาถาและอรรถกถาเวสสันดรชาดกภาษาบาลี และขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรศาสตร์ (ภาษาและวรรณกรรม)

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑) ต้นฉบับเอกสารสมุดไทยในบัญชีบางเล่มชำรุดไม่สามารถขออนุญาตนำมาตรวจสอบได้

๒) การสืบค้นต้นฉบับเอกสารโบราณวรรณคดีเรื่องมหาชาติสำนวนต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในบัญชีเอกสารโบราณมีเป็นจำนวนมากและชื่อเอกสารใกล้เคียงกัน ต้องใช้เวลาในกระบวนการสำรวจและสืบค้นเพื่อศึกษาเอกสารและคัดเลือกต้นฉบับเพื่อนำมาศึกษา

๙. ข้อเสนอแนะ

ควรจัดทำฐานข้อมูลเอกสารโบราณวรรณคดีเรื่องมหาชาติแต่ละสำนวน โดยบันทึกข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลสำคัญที่ปรากฏในต้นฉบับสำคัญ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้จากการตรวจสอบชำระและศึกษาวรรณคดีเรื่องมหาชาติแต่ละสำนวน

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

๑) นำเสนอในการอภิปรายหัวข้อ “การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ” และเอกสารประกอบการสัมมนาฯ ในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๕ เรื่อง “วรรณกรรมเรื่องมหาชาติในวัฒนธรรมไทย” วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมใหญ่ สำนักหอสมุดแห่งชาติ และถ่ายทอดสดผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจกรมศิลปากรและเพจสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

๒) นำเสนอบทความ “การตรวจสอบชำระเรื่องกาพย์พระมหาชาติ” เผยแพร่ในหนังสือรวมบทความทางวิชาการฯ “วรรณกรรมเรื่องมหาชาติในวัฒนธรรมไทย” กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๗ (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๗) และเผยแพร่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์กรมศิลปากร

๓) นำเสนอบทความเรื่อง “มหาชาติคำหลวง” เผยแพร่ในหนังสือประกอบนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๖๗ เรื่อง เอกสารล้ำค่าจารึกสยาม กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๖๗

๔) บรรยายนำเสนอในการสาธิต “การสวดมหาชาติคำหลวง : ราชประเพณีที่สืบทอดจากกรุงศรีอยุธยา” ในกิจกรรมประกอบนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๖๗ เรื่องเอกสารล้ำค่าจารึกสยาม วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม อาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และถ่ายทอดสดทางเฟซบุ๊กไลฟ์เพจกรมศิลปากร

๕) นำเสนอบทความเรื่อง “กาพย์พระมหาชาติกับการสืบทอดเรื่องมหาเวสสันดรชาดกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๒๕ - พ.ศ. ๒๓๕๒)” ในโครงการสัมมนาวิจัยวิจักขณ์ การนำเสนอผลงานวิชาการของกรมศิลปากร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๕ วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖ ณ ห้องดอกไม้สด หอสมุดแห่งชาติ และถ่ายทอดสดผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจกรมศิลปากร

๖) นำเสนอบทเรียบเรียงองค์ความรู้เรื่อง “มหาชาติคำหลวง : วรรณคดีประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์” เผยแพร่ในเฟซบุ๊กแฟนเพจสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ และเผยแพร่ในรูปแบบวิดีโอรายการไขความรู้กับครูกรมศิลป์ ถ่ายทอดสดทางเฟซบุ๊กแฟนเพจกรมศิลปากรและช่อง Youtube กรมศิลปากร

๗) นำเสนอองค์ความรู้เผยแพร่ทางเพจสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ เรื่อง “กาพย์พระมหาชาติ” (เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๔)

๑๑. ผู้มีส่วนร่วม...

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

ลำดับ	ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	สัดส่วนผลงาน	บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในผลงาน
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวชนิดา สีหามาตย์)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการ
ผู้ขอรับการประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนและบทบาทการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
-	-
-	-
-	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวทิพพวรรณ บุญส่งเจริญ)
นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ
ผู้อำนวยการกลุ่มภาษาและวรรณกรรม
ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวศิริรัตน์ ทวีทรัพย์)
ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อย ๒ ระดับ คือผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชา ที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรอง ๑ ระดับได้

แบบการเสนอข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน

๑. เรื่อง โครงการจัดทำหลักเกณฑ์การทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระ

๒. หลักการและเหตุผล

วรรณคดีพุทธศาสนา เป็นวรรณคดีสำคัญประเภทหนึ่งในสังคมไทย เนื่องด้วยมีที่มาจากพุทธศาสนาซึ่งชาวไทยนับถือเป็นศาสนาประจำชาติมาแต่โบราณ ทั้งยังมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงเป็นพื้นฐานในวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และความคิดความเชื่อของคนไทยอย่างแน่นแฟ้นยาวนาน พระมหากษัตริย์ไทยนอกจากทรงทะนุบำรุงการศาสนาโดยตรงแล้ว ยังทรงเป็นกวีพระราชนิพนธ์วรรณคดีพุทธศาสนา รวมทั้งโปรดให้กวีราชสำนักสร้างสรรค์วรรณคดีพุทธศาสนาสืบทอดมาถึงปัจจุบันเป็นจำนวนมาก เช่น ไตรภูมิกถา มหาชาติคำหลวง นันโทปนันทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง กาพย์พระมหาชาติ ไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา มหาชาติกลอนเทศน์ ปฐมสมโพธิกถา เป็นต้น

วรรณคดีพุทธศาสนาเหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งหลากหลายด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสาระความรู้ ทั้งจากแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา รวมถึงความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพสังคมในอดีตที่กวีผู้แต่งสะท้อนอยู่ในเรื่องราวของวรรณคดี และคุณค่าด้านวรรณคดี คือ ความไพเราะและอรรถรสทางวรรณคดี อันเกิดจากการใช้ถ้อยคำภาษาอย่างมีวรรณศิลป์ อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยวรรณคดีพุทธศาสนาแต่งขึ้นในอดีตจึงใช้สำนวนภาษาโบราณ ทั้งยังประกอบด้วยคำศัพท์เฉพาะทางศาสนา หรือคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต อันเนื่องมาจากการแปลแต่งจากคาถาภาษาบาลี ศัพท์บางคำเป็นวิสามานยนาม เช่น ชื่อบุคคล ชื่อเมือง ชื่อสถานที่ ชื่อพรรณไม้ ชื่อพรรณสัตว์ เป็นต้น ศัพท์บางคำมีรูปสะกดใกล้เคียงกันแต่ความหมายต่างกัน ศัพท์บางคำเป็นรูปที่กวีแผลงเพื่อผลทางวรรณศิลป์ซึ่งไม่ปรากฏใช้ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นอุปสรรคสำหรับผู้อ่านหรือผู้ศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ส่งผลให้คนไทยยุคปัจจุบันไม่นิยมอ่านหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนา รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงคุณค่าของหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาได้มากเท่าที่ควร

ในฐานะนักอักษรศาสตร์กลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ซึ่งรับผิดชอบภารกิจการคัดเลือกวรรณคดีโบราณทรงคุณค่ามาตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อสงวนรักษาและสืบต่ออายุวรรณคดีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ผู้ขอรับการประเมิน เคยได้รับมอบหมายให้ตรวจสอบชำระและบรรณาธิการ ตลอดจนมีส่วนร่วมในกองบรรณาธิการจัดพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีพุทธศาสนาหลายเรื่อง เช่น กาพย์พระมหาชาติ (๒๕๖๓) มหาเวสสันดรชาดก คาถาพัน และ นิบาตชาดก (๒๕๖๖) ราโชวาทชาดก (๒๕๖๗) เป็นต้น ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงพิจารณาเห็นว่าหากมีการจัดทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระ จะเป็นการลดอุปสรรคในด้านสำนวนภาษา อันจะอำนวยประโยชน์ให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงคุณค่าของหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนา ส่งผลให้การศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนาเป็นที่นิยมแพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ กระบวนการจัดทำอภิธานศัพท์นั้นจำเป็นต้องอาศัยเวลาเป็นอย่างมากในการพิจารณาคัดเลือกศัพท์และศึกษาค้นคว้าเพื่ออธิบายศัพท์นั้น ๆ ประกอบกับเป็นการดำเนินการโดยอัตวิสัยของผู้ตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์คนใดคนหนึ่ง การตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์หนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาของกรมศิลปากรที่เคยดำเนินมาโดยมากจึงเป็นการตรวจสอบและเผยแพร่ตัวบท มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการจัดทำอภิธานศัพท์หรือคำอธิบายศัพท์ เช่น มหาเวสสันดรชาดก สำนวนเทศนา ๑๓ กัณฑ์ (๒๕๑๔) มีศัพทาธิบายจัดทำโดยอาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ดังนั้น ผู้ขอรับการประเมินจึงเห็นสมควรจัดทำโครงการจัดทำหลักเกณฑ์การทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นเอกภาพและมีมาตรฐานทางวิชาการ เพื่ออำนวยประโยชน์ให้นักอักษรศาสตร์

กลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาได้อย่างสะดวก เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

บทวิเคราะห์

วรรณคดีพุทธศาสนามีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติ เรื่องราวในพระสูตร หรือนำเสนอแนวคิดและหลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงมีศัพท์ทางพุทธศาสนาที่มาจากภาษาบาลีที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมทั่วไป และมีศัพท์ทางวรรณคดีที่เกิดจากกวีผู้แต่งนำเนื้อหาหรือนำแนวคิดทางพุทธศาสนามาแปลแต่งเป็นวรรณคดีไทยโดยใช้ศิลปะทางภาษาและอาศัยความรู้ของกวีผู้แตกฉานทางภาษาและการประพันธ์ มีทั้งการหลากคำ การแผลงศัพท์ ฯลฯ ในวรรณคดีพุทธศาสนาจึงประกอบไปด้วยศัพท์ที่ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจได้โดยง่ายจำนวนมาก ทั้งคำที่ปรากฏในพจนานุกรมและไม่ปรากฏในพจนานุกรม เช่น ชื่อหลักธรรม ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ชื่อพรรณไม้ ชื่อพรรณสัตว์ เป็นต้น ทั้งยังมีศัพท์ที่เป็นราชาศัพท์และศัพท์วรรณคดี การอธิบายศัพท์หรือการทำอภิธานศัพท์จะอำนวยประโยชน์ให้ผู้อ่านวรรณคดีพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระของวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ได้สะดวกและชัดเจนขึ้น

แนวความคิด

อภิธานศัพท์ คือ การอธิบายศัพท์เฉพาะเรื่อง ในที่นี้หมายถึงการอธิบายความหมายเพิ่มเติมของคำศัพท์ที่เป็นคำที่ไม่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย อาจเป็นคำโบราณ คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ศัพท์วรรณคดี เป็นต้น รวมถึงศัพท์เฉพาะทางเช่นศัพท์พุทธศาสน์ เนื้อหาการอธิบายเป็นการให้นิยาม ความหมาย แนวคิดหรือที่มาที่เกี่ยวข้องคำหรือวลีนั้น ๆ ให้กระจ่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การทำอภิธานศัพท์ในวรรณคดีพุทธศาสนาแต่ละเรื่องช่วยให้ผู้อ่านวรรณคดีพุทธศาสนาเข้าใจวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ และเข้าถึงคุณค่าทางอักษรศาสตร์ของวรรณคดีได้มากยิ่งขึ้น การจัดพิมพ์วรรณคดีพุทธศาสนาของกรมศิลปากรที่มีการอธิบายศัพท์มีน้อย เช่น มหาเวสสันดรชาดก สำนวนเทศนา ๑๓ กัณฑ์ (ฉบับพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๑๔) อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ได้ตรวจสอบชำระและจัดทำศัพทาธิบายอธิบายความหมายของศัพท์ในตัวบทวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดกที่แต่งเป็นกลอนเทศน์ เป็นประโยชน์แก่การศึกษาวรรณคดีเรื่องดังกล่าวได้เป็นอย่างดียิ่ง แต่เนื่องจากศัพท์ในวรรณคดีพุทธศาสนามีจำนวนมากและยังไม่มีการจัดระบบและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขอบเขตวิธีการอธิบายศัพท์ที่ชัดเจน กระบวนการจัดทำอภิธานศัพท์ต้องใช้เวลามากในการพิจารณาคัดเลือกศัพท์และศึกษาค้นคว้าเพื่ออธิบายคำศัพท์ การจัดทำอภิธานศัพท์วรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์จึงควรมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกคำศัพท์ที่จะนำมาอธิบายและวิธีการและขอบเขตในการอธิบายศัพท์ที่มีเอกภาพและมีมาตรฐาน เพื่อลดความเป็นอัตวิสัยของผู้ปฏิบัติงานคนใดคนหนึ่ง

ข้อเสนอ

การจัดทำหลักเกณฑ์การทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์ จะอำนวยประโยชน์ให้นักอักษรศาสตร์ผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบชำระวรรณคดีพุทธศาสนามีแนวทางการทำอภิธานศัพท์วรรณคดีพุทธศาสนาที่ตรวจสอบและจัดพิมพ์โดยกรมศิลปากรอย่างมีเอกภาพ เพิ่มประสิทธิภาพงานตรวจชำระและสอบทานวรรณคดีพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของนักอักษรศาสตร์กลุ่มภาษาและวรรณกรรม สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ต่อไป โดยมีกระบวนการดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑) สำรวจและรวบรวมหนังสือวรรณคดีที่กรมศิลปากรเคยจัดพิมพ์เผยแพร่ที่มีการจัดทำอธิบายศัพท์

๒) วิเคราะห์รูปแบบ ขอบเขตและวิธีการจัดทำอธิบายศัพท์ในวรรณคดีพุทธศาสนา

๓) ประชุมกลุ่มนักอักษรศาสตร์ กลุ่มภาษาและวรรณกรรม ระดมความคิดเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานตรวจสอบชำระ ตรวจสอบต้นฉบับและจัดพิมพ์วรรณคดีพุทธศาสนา กำหนดแนวทางการคัดเลือกศัพท์ กำหนดขอบเขตและวิธีการอธิบายศัพท์

๔) ขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรศาสตร์ (ภาษาและวรรณกรรม) ของกรมศิลปากร และผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์ที่มีประสบการณ์การจัดทำอธิบายศัพท์ในหนังสือวรรณคดี เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกศัพท์และวิธีการอธิบายศัพท์

๕) จัดทำหลักเกณฑ์การคัดเลือกคำศัพท์และวิธีการอธิบายศัพท์เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระ

ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

๑) การจัดทำอภิธานศัพท์วรรณคดีพุทธศาสนาซึ่งมีศัพท์จำนวนมาก อาจเพิ่มระยะเวลาและขั้นตอนในกระบวนการจัดทำต้นฉบับ จึงไม่สามารถจัดทำอธิบายศัพท์ทุกคำได้ ควรกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกคำศัพท์และกำหนดขอบเขตวิธีการอธิบายศัพท์ในการจัดทำอภิธานศัพท์ และวางแผนการดำเนินงานให้กระทบกระบวนการตรวจสอบชำระและจัดทำต้นฉบับให้น้อยที่สุดหรือทันต่อเวลาที่กำหนด

๒) วรรณคดีพุทธศาสนาบางประเภทมีลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการทำอธิบายศัพท์ เช่น คัมภีร์พุทธศาสนา ลักษณะตำราพุทธธรรมหรืออธิบายหลักธรรมที่ต้องอาศัยคู่มือศัพท์เฉพาะทาง เช่น พจนานุกรมพุทธศาสน์ รวมถึงวรรณกรรมประเภทพงศาวดารที่แต่งด้วยภาษาบาลี เช่น สังคีติยวงศ์ ควรกำหนดขอบเขตประเภทวรรณคดีพุทธศาสนาที่เหมาะสมแก่การทำอภิธานศัพท์

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑) นักอักษรศาสตร์ กลุ่มภาษาและวรรณกรรม มีแนวทางในการจัดทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

๒) การจัดทำอภิธานศัพท์ประกอบการตรวจสอบชำระและจัดพิมพ์ตัวบทวรรณคดีพุทธศาสนาของกรมศิลปากรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเอกภาพ มีมาตรฐาน สามารถนำไปอ้างอิงได้

๓) หนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีการจัดทำอภิธานศัพท์อย่างเป็นระบบเป็นแหล่งสืบค้นและอ้างอิงสำหรับนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา เสริมสร้างความรู้ความใจต่อวรรณคดีพุทธศาสนา และส่งเสริมการอ่านวรรณคดีไทย

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑) คู่มือการทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนาที่กรมศิลปากรตรวจสอบชำระ

๒) นักอักษรศาสตร์กลุ่มภาษาและวรรณกรรม มีแนวทางการปฏิบัติงานการจัดทำอภิธานศัพท์ในหนังสือวรรณคดีพุทธศาสนา

(ลงชื่อ) .....

(นางสาวชนิดา สีหามาตย์)

ผู้ขอรับการประเมิน

(วันที่) ๒๐...../ธันวาคม/๒๕๖๗